

MOTIONER

FOLKTINGETS SESSION 2024

FOLKTINGET

MOTION 1: OM ÅKLAGARMYNDIGHETERNAS KAPACITET ATT HANTERA ÄRENDEN PÅ TVÅ SPRÅK

Både rättssäkerheten och likheten inför lagen kräver ett väl fungerande rättsväsende på svenska och finska. Det är oroande att det finns stora glapp i synen på den språkliga servicen i så viktiga statliga funktioner som polisväsendet och domstolsväsendet. Situationen varierar också regionalt.

I Språkbarometerens undersökningar (t.ex 2016 och 2020) belyses den här typen av skillnader på ett tydligt sätt. I en tidningsintervju i januari 2024 lyfter den nya lagmannen i Österbotten särskilt fram bristen på tvåspråkiga åklagare som en faktor som minskar effektiviteten i tingsrättens verksamhet.

Förutom den konkreta bristen av språkkunnig personal förekommer det också indikationer på att den språkliga servicen försämras av negativa attityder och inställningen till att ge service på båda språken. För att förbättra situationen krävs därför sannolikt mer omfattande åtgärder som genomsvyr hela förvaltningarna. Förutom de egentliga arbetsplatserna runt om i landet är därför Domstolsverket och Åklagarmyndigheten viktiga instanser för att få förändring till stånd.

Vi föreslår

- att Svenska Finlands folkting följer upp Språkbarometerens analys av den språkliga servicen och initierar en dialog med berörda myndigheter om läget kring servicen på svenska inom domstolar och åklagarmyndigheter
- att Svenska Finlands folkting särskilt tar upp utbildningsbehoven av språkkunnig personal vid åklagarmyndigheterna
- att Svenska Finlands folkting uppmanar till skräddarsydda åtgärder enligt regionernas olika behov för att lösa utmaningar med service på svenska och tillgången till personal med tillräckliga språkkunskaper.

Mats Brandt
Ann-Sofi Backgren
Johanna Borg
Linnea Henriksson
Patrik Karlsson
Merja Laaksonen
Carl-Gustav Mangs
Björn Månsson
Anders Portin
Ralf Skåtar
Hans Snellman
Stefan Stenberg
Anna-Karin Tötterman
Markus West

Folktingsstyrelsens utlåtande:

Folktinget konstaterar liksom motionärerna att tillgodoseendet av språkliga rättigheter är en förutsättning för att rättssäkerhet och likhet inför lagen ska kunna garanteras inom rättsväsendet.

Språkbarometern utarbetas av Åbo Akademis institut för samhällsforskning vart fjärde år och är ett viktigt verktyg när det gäller att undersöka opinioner bland den svenskspråkiga befolkningen. Ett exempel på forskningsresultat är att den svenskspråkiga minoriteten i tvåspråkiga kommuner har gett domstolarnas språkliga service ett betydligt lägre vitsord än den finskspråkiga minoriteten, skillnaden i vitsord är 7,7 respektive 9 (Språkbarometern 2020). Justitieministeriet publicerar nästa språkbarometer i slutet av år 2024.

Justitieministeriet har tillsatt en arbetsgrupp på hög nivå med uppgift att stärka rättsstaten och utveckla domstolväsendet med justitierådet Mika Ilveskero från högsta domstolen som ordförande. Folktingssekreterare Christina Gestrin är permanent sakkunnig i arbetsgruppen, särskilt gällande frågor som rör den språkliga tillgången till tjänster. Arbetsgruppens mandattid är 1.2.2023–31.12.2027.

Folktinget föreslog under regeringsförhandlingarna i maj 2023 att Domstolsverket inrättar en tjänst som språksakkunnig, till vars uppgifter hör att främja planering av svenskspråkig service samt tillgodoseendet av språkliga rättigheter inom domstolväsendet. En central uppgift är följaktligen att stödja de tvåspråkiga tingsrätterna i deras arbete. Folktinget har även diskuterat förslaget med justitieministeriets tjänstemän på enheten för självstyrelse och jämlikhet.

Folktinget noterar därför med tillfredsställelse att justitieministeriet i januari 2024 har tillsatt ett projekt som stöder utvecklingen av den svenskspråkiga servicen vid domstolarna. Domstolarna kan använda projektresultaten när de utvecklar sin service på svenska, vilket stöder tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna.

Syftet med projektet är att stödja utvecklandet av den svenskspråkiga servicen vid domstolarna, utreda eventuella utmaningar i genomförandet av servicen och föreslå lösningar. I projektet skapas en modell för planering och samordning av den svenskspråkiga servicen, som de tvåspråkiga domstolarna enligt prövning kan använda vid planeringen och utvecklingen av sin verksamhet.

I projektet skapas ett nätverk av tvåspråkiga domstolar och en modell för nätverkets fortsatta verksamhet. I projektet utreds dessutom genom en enkät till domstolarna de omständigheter som påverkar valet av handläggningspråk i brottmål och tvistemål. Domstolsverket anställer en visstidsanställd projektarbetare för ett år, som svarar för det praktiska genomförandet av projektet.

Vid sidan av detta utvecklingsprojekt finns det dock klara utmaningar gällande tillgången på åklagare. En jämförelse med övriga nordiska länder visar att antalet åklagare var lägst i Finland med endast sju åklagare per 100 000 invånare år 2020 (Statsrådets redogörelse för rättsvården, 2022). Ur språklig synvinkel har detta bland

annat lett till att Österbottens tingsrätt inte har kunnat hålla vissa rättegångar på grund av bristen på åklagare som kan svenska (Vbl 28.1.2024).

Detta strider även mot bestämmelserna i 8 § i statsrådets förordning om Åklagarmyndigheten (798/2019), enligt vilken det ska finnas sju tjänster som åklagare i Västra Finlands åklagardistrikt med utmärkta muntliga och skriftliga kunskaper i svenska och goda muntliga och skriftliga kunskaper i finska. I Södra Finlands åklagardistrikt ska antalet åklagartjänster med motsvarande särskilda språkkunskapsvillkor vara nio.

Folktinget håller regelbundet möten med justitieministeriets tjänstemän på enheten för självstyrelse och jämlikhet och kommunicerar kring frågor av särskild betydelse inom Folktingets verksamhet.

Styrelsen föreslår för sessionen:

- att Folktinget vänder sig till justitieministeriet för att uppmärksamma behovet av snabba åtgärder för att tillgodose behovet av åklagare med utmärkta kunskaper i svenska.
- att Folktinget för en fortsatt dialog med justitieministeriet om behovet av svenskkunnig personal vid domstolar, inklusive åklagarmyndigheter, och aktivt följer med hur ministeriets projekt med syfte att stödja utvecklandet av den svenskspråkiga servicen vid domstolarna fortgår.
- att Folktinget följer upp språkbarometerns analys av den språkliga servicen i sin verksamhet.

MOTION 2: ÅTGÄRDSPROGRAM FÖR ATT ANVÄNDA SVENSKA I VARDAGEN

Finland har en ny nationalspråksstrategi. Åtgärderna i den ska nu förverkligas i praktiken. Ett åtgärdsprogram för att stärka användningen av svenskan i vardagen skulle vara ett konkret sätt att förverkliga nationalspråksstrategin i praktiken.

Olika organisationer har olika roller i det här arbetet, och den tredje sektorn spelar här en viktig roll. Svenska Finlands folkting har dessutom en lagstadgad roll uttryckligen för detta ändamål. Då Folktinget därtill har valda representanter från nästan alla riksdagspartier så förankras dess åtgärder parlamentariskt. Folktinget är den organisation som kunde ta fram ett konkret åtgärdsprogram för hur vi stärker användningen av svenskan i vardagen. Via Folktinget kan vi dessutom få programmet implementerat både inom statsförvaltningen, i välfärdsområdena och i kommunerna.

Ett åtgärdsprogram kunde enligt vår mening innehålla rekommendationer hur vi gör användningen av svenskan i vardagen naturligt och jämlikt med finskan på arbetsplatser och i kundbetjäning av olika slag. Programmet ska vara att stöda organisationer att synliggöra svenskan och att öka kunskaperna i svenska i organisationerna. Vi vill att Svenska Finlands folkting tar fram ett åtgärdsprogram för stärkandet av användningen av svenska i vardagen.

Mats Brandt (SFP)
Patrik Karlsson (SFP)
Ann-Sofi Backgren (SFP)
Anna-Lena af Hällström (SFP)
Anders Portin (SFP)
Merja Laaksonen (SFP)
Carl-Gustav Mangs (SFP)
Linnéa Henriksson (SFP)
Johanna Borg (SFP)

Folktingsstyrelsens utlåtande:

Motionärerna föreslår att Folktinget tar fram ett åtgärdsprogram för stärkandet av svenskan i vardagen. Folktingets uppdrag är fastställt i lagen om Folktinget. Folktinget har till uppgift att främja Finlands svenskspråkiga befolknings rättigheter samt att arbeta för att utveckla dess kulturella och samhällsliga förhållanden och för att främja svenska språkets ställning i Finland. Folktinget bevakar särskilt att de språkliga rättigheterna tillgodoses vid handläggningen av ärenden i domstolar och andra myndigheter. Folktinget fullföljer sitt uppdrag genom att göra framställningar, utlåtanden och bedriva informationsverksamhet. Lagstiftning som är central i Folktingets påverkansarbete är grundlagen och språklagen samt språkbestämmelser som ingår i speciallagstiftning. Folktingets verksamhet riktar sig i första hand till myndigheter och genom attitydarbete även till den stora allmänheten. Viktigt att notera är att språklagstiftningen berör tjänster och verksamhet som den offentliga sektorn ansvarar för. Folktinget kan stödja tredje sektorns organisationer genom att ge råd om språkplanering och genom att informera om språklagstiftningen.

Motionärerna hänvisar till nationalspråksstrategin som antogs av statsrådet i december 2021. Folktinget deltog i styrgruppen som tog fram nationalspråksstrategin. I strategin ingår 63 åtgärdsförslag som riktar sig till ministerierna och myndigheter samt som rekommendationer till kommuner och högskolor. Justitieministeriet ansvarar för uppföljningen av nationalspråksstrategin. Justitieministeriet har ett nationalspråksnätverk för representanter för olika myndigheter samt Kommunförbundet. Nätverket följer med förverkligandet av nationalspråksstrategin i respektive ministerium. Folktinget har inbjudits till de möten där nationalspråksstrategin behandlats.

Folktinget föreslog i samband med regeringsförhandlingarna att implementeringen av nationalspråksstrategin skulle tas med i programmet. I regeringen Orpos program slår regeringen fast att genomförandet av nationalspråksstrategin fortsätter.

Folktinget session godkände en framtidsstrategi för Folktinget i maj 2022. I arbetet involverades Folktingets alla förtroendevalda och i processen ingick såväl fysiska träffar, intervjuer och enkäter. En handlingsplan för genomförandet av strategin godkändes därefter av styrelsen i oktober 2022. I december 2023 godkände styrelsen en kommunikationsstrategi som för sin del ska stödja förverkligandet av framtidsstrategin. Framtidsstrategin sträcker sig till 2030 och i handlingsplanen ingår åtgärder för år 2023 och 2024. Folktinget följer därtill en tvåårig verksamhetsplan (2023-2024). Följande verksamhetsplan godkänns av sessionen år 2025. Alla åtgärder i framtidsstrategin och dess handlingsplan samt i verksamhetsplanen har som mål att stärka svenskan i vardagen, i enlighet med Folktingets lagstadgade uppdrag.

Folktinget samarbetar med många institutioner och organisationer för att synliggöra och öka intresset för svenska språket. Målsättningen med Folktingets attitydarbete är att skapa positiva attityder till Finlands

tvåspråkighet och att finskspråkiga ska inse nyttan av att lära sig svenska.

En stor del av de offentliga tjänsterna erbjuds i dag digitalt. Folktinget arbetar för att offentliga digitala tjänster ska erbjudas likvärdigt på båda nationalspråken och att det svenska beaktas från första början då en ny offentlig tjänst planeras och tas i bruk. Folktinget har lyft frågan i samband med regeringsförhandlingarna, i en skrivelse till finansministeriet samt i en kommentar till Agendas rapport (februari 2024) om hur svenska språket beaktas på webbsidor (både myndigheters och privata bolags). Folktinget har även deltagit i arbetsgrupperna Digi i vardagen, som är en samarbets- och dialogkanal mellan civilsamhällets organisationer, forskare, myndigheter och finansministeriet och i Delegationen för likabehandlingsärenden, som verkar i anslutning till Diskrimineringsombudsmannens byrå. Folktinget har i dessa organ lyft fram språkliga rättigheter i vardagssituationer med betoning på myndigheters tjänster.

Med beaktande av att Folktingets framtidsstrategi och dess handlingsplan godkändes år 2022 och eftersom beredningen av verksamhetsplanen för åren 2025-2026 inleds på hösten, anser styrelsen att det inte är befogat att uppgöra ett skilt åtgärdsprogram för att stärka svenskan i vardagen. Syftet med de åtgärder som tas upp i såväl framtidsstrategin som i verksamhetsplanen är att stärka den svenskspråkiga befolkningens språkliga, kulturella och samhällsliga intressen i vardagen och att öka svenska språkets synlighet i Finland.

Styrelsen föreslår för sessionen

- att motionen är besvarad med denna redogörelse.

MOTION 3: SPRÅKPROV I SVENSKA FÖR PRESIDENTKANDIDATER

Republikens president skall vara infödd finsk medborgare enligt grundlagens 54 § 1 mom. inga andra personliga krav ställer man på presidentens person.

Presidentens viktiga uppgift är att förena Finlands folk och ta till hänsyn alla folkgruppers intressen. Finland är ett tvåspråkigt land. Sverige har spelat en viktig roll i Finlands historia.

För att skapa den harmoni som behövs i riket under utmanande tider är det viktigt att republikens president behärskar båda våra nationalspråk. Så har det länge varit. Men kunskaperna i svenska språket hos ledande politiker har blivit allt sämre under de två sista decennierna.

För att framhäva presidentens roll som hela landets president föreslår vi att

- folktinget föreslår att valmyndigheten eller alternativt åtminstone Rundradion arrangerar ett språkprov i svenska till alla presidentkandidater före presidentvalet och publicerar resultaten av provet.

Kimmo Sasi
Michael Berner

Folktingsstyrelsens utlåtande:

Enligt vallagens 31 § behandlar Helsingfors valkrets-nämnd kandidatansökningarna i presidentvalet. Varken justitieministeriet eller en valkrets-nämnd har behörighet att bedöma en kandidats kunskaper i svenska.

Folktinget arbetar för en levande tvåspråkighet och uppmuntrar ledande beslutsfattare att använda svenska både i Finland och i nordiska sammanhang. Inför presidentvalet 2024 riktade Folktinget en förfrågan till alla uppställda kandidater om medverkan i en videointervju på svenska. Folktinget frågade kandidaterna hur de genom presidentämbetet kommer att stödja svenskan och hur viktig Finlands tvåspråkighet är för kandidaten personligen. Videointervjuerna publicerades på Folktingets Facebooksida och på Instagram. Två kandidater valde att inte delta i videointervjun.

Svenska YLE bad också alla presidentkandidater tala svenska i studion. Prestationerna betygsattes med subjektiva vitsord av YLE-personalen.

Folktinget anser att det är mycket viktigt att presidentkandidaterna har kunskaper i svenska. Enligt Finlands grundlag är dock det enda kravet att presidenten ska vara infödd finsk medborgare.

Styrelsen föreslår för sessionen

- att motionen är besvarad med denna redogörelse.

MOTION 4: OM BEHOVET AV EN ÄNDRING I DEN FINLÄNDSKA ÖVERSÄTTNINGSKULTUREN

Det offentliga Finland är tvåspråkigt, vilket innebär två olika språkgruppers rätt att få sina grundbehov tryggade på det egna modersmålet, finska respektive svenska. Därtill finns det i Finland ett flertal andra minoritetsspråk så som tex samiskan, ryskan, de finlandssvenska och finska teckenspråken, arabiska m.m..

I sin undersökning av översättningarna av lagtexter i olika ministerier (11.5.2023_JK_beslut_OKV_954_70_2020.pdf) uppdagade JK Tuomas Pöysti härresande oegentligheter gällande översättning från finska till svenska: förutom att lagtexter på finska och svenska kunde avvika i betydelse från varandra kunde hela stycken i de svenska texterna helt saknas. Detta förklaras med främst tidsbrist – texter kommer till översättning i större kvantiteter än översättningspersonalen hinner med, varför översättningar sätts ut på konkurrens till översättningsfirmor. Översättningsfirmorna gör arbetet med minsta möjliga input och resultatet är därefter – och beställaren har både en och annan gång fått göra om hela arbetet. I samband med JK beslutet efterlyser JK åtgärder inom statsrådet.

Nedprioriteringen av den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter handlar dock inte enbart om resursbrist utan reflekterar också en attityd av växande nonchalans gällande minoriteters likabehandling. De brister som Pöysti lyfter fram gällande översättning från finska till svenska kan sägas avspegla ett bredare mönster där de språkliga minoriteternas rättigheter försvagas. Detta är ett så omfattande problem att var och en berörd samhällssektor måste ta hand om det inom det egna området.

Med hopp om att JK:s initiativ åstadkommer en bättring inom statsrådet, föreslår vi en kommunal åtgärd: att varje tvåspråkig kommun i Finland åläggs tillsätta en person som ansvarar för granskning av översättningarna av kommunens skyltning och information. Vi yrkar också på en granskning av hur olika språkliga minoriteters rättigheter beaktas i officiellt enspråkiga kommuner där det, trots den officiella enspråkigheten, vanligen finns en stor mängd personer som har något annat språk som modersmål än majoritetsspråket.

I samband med översättningskulturens ansiktslyftning yrkar vi också på att någon vederbörande myndighet företar en undersökning av hur översättningsbyråerna fungerar – och inte fungerar.

Anna Funck
Tomy Wass
Vänsterförbundet

Folktingsstyrelsens utlåtande:

Motionärerna hänvisar till att justitiekanslern har observerat felaktigheter i svenskspråkiga lagförslag vid en granskning av regeringspropositioner, som har beretts vid olika ministerier. Justitiekanslern konstaterar att "Det beredande ministeriet och i sista hand föredraganden ansvarar för att båda språkversionerna bereds på behörigt sätt...". Justitiekanslern fäster i sitt beslut statsrådets och ministeriernas allvarliga uppmärksamhet vid skyldigheten att se till att de finsk- och svenskspråkiga lagförslag som lämnas till riksdagen motsvarar varandra och att förutsättningarna för detta har tryggats i ministeriernas lagberedning. Justitiekanslern konstaterar att situationen kräver åtgärder på statsrådsnivå.

Med avseende på den kommunala sektorn föreslår motionärerna att varje tvåspråkig kommun i Finland åläggs att utse en person som ansvarar för granskning av översättningarna av kommunens skyltning och information. Motionen syftar till att säkerställa kvaliteten på översättningar inom den kommunala sektorn.

Folktinget konstaterar med hänvisning till motionärernas yrkande att en tvåspråkig kommun ska betjäna allmänheten på finska och svenska med stöd av 23 § 2 mom. i språklagen. Kommunen ska både i sin service och i annan verksamhet utåt visa att den använder båda språken, vilket innebär till exempel att skyltar finns synliga på båda språken.

Översättningsverksamheten är en kärnverksamhet i tvåspråkiga kommuner, men det kan vara svårt att förutsätta att varje tvåspråkig kommun utser en person för granskning av översättningarna. Det kan finnas en risk för att alltför precisa krav leder till oönskade effekter och styr i fel riktning. Utgångspunkten bör fortsättningsvis vara att kommunerna, i kraft av sin självstyrelse, själva avgör hur de organiserar sig internt. Därför är det mest ändamålsenligt att överlåta åt den lokala nivån att avgöra hur man bäst lever upp till lagstadgade språkliga skyldigheter och de bindande mål som kommunfullmäktige i kommunen sätter upp.

Folktinget hänvisar emellertid till det viktiga i att de tvåspråkiga kommunerna i planeringen av sin verksamhet och budget reserverar tillräckliga resurser för översättningar av texter till svenska och granskningen av dessa. Detta är väsentligt både i fråga om den interna översättningsverksamheten och vid eventuella behov av externa översättningar.

Till Folktingets lagstadgade uppgifter (1331/2003) hör att främja Finlands svenskspråkiga befolknings rättigheter samt att arbeta för att utveckla dess kulturella och samhällsliga förhållanden och för att främja svenska språkets ställning i Finland. Det ligger därför utanför Folktingets uppdrag att besvara yrkandet i motionen om en granskning av hur olika språkliga minoriteters rättigheter beaktas i officiellt enspråkiga kommuner och yrkandet om att någon vederbörande myndighet företar en undersökning av hur översättningsbyråerna fungerar och inte fungerar.

Styrelsen föreslår för sessionen:

- att Folktinget understryker vikten av att de tvåspråkiga kommunerna, när de planerar sin verksamhet och budget, reserverar tillräckliga resurser för översättningar av texter till svenska och granskningen av dessa.
- att Folktinget föreslår att Finlands Kommunförbund utreder hur de tvåspråkiga kommunerna organiserar sin översättningsverksamhet med avseende på översättningar till svenska och granskningen av dessa, och enligt behov ger rekommendationer på basis av utredningen.

MOTION 5: DE SVENSKA VÄLFÄRDSOMRÅDENA, SVENSKAN OCH SPRÅKTILLÄGGEN

Vår grundlag förutsätter och i lagstiftningen står det klart och tydligt att en klient har rätt till vård på sitt modersmål. Så är nu inte alltid fallet. Ett sätt att uppmuntra till kunskaper i svenska språket är språktilläggen. I praktiken är de dock för små för att få någon att intressera sig för kunskaper i svenska.

Därför föreslår vi att folktinget,

- Tar an sig denna fråga och jobbar för att språktilläggen blir högre. Folktinget skall samarbeta med de tvåspråkiga välfärdsområdena men framför allt med de fackliga organisationerna och välfärdsorganisationernas arbetsgivarorganisation. Vi föreslår även att Folktinget regelbundet håller detta tema levande i media.

Kimmo Sasi
Michael Berner

Folktingsstyrelsens utlåtande:

Enligt kollektivavtal kan till tjänsteinnehavare/arbetstagare betalas ett språktillägg som hör till den ordinarie lönen om uppgifterna förutsätter att den anställde utöver sitt modersmål behärskar det andra inhemska språket och språkraven inte har beaktats i den uppgiftsrelaterade lönen. Språktillägg igen är ett tillägg som betalas till den anställde för aktivt bruk av det andra inhemska språket i kundservicesituationer.

Folktinget hörde sig för med de tvåspråkiga välfärdsområdena, Helsingfors och HUS om praxis med språktillägg. På basis av svaren varierade både praxis och språktilläggets belopp. Västra Nylands välfärdsområde betalar inga språktillägg till nyanställda medan

Helsingfors betalar upp till 100 euro per månad. Sättet att påvisa språkkunskaperna varierade från att språket används i kundsituationer till avlagd allmän språkexamen.

Folktinget framhåller att en attraktiv arbetsgivare som enligt lag bör ge service på svenska och som dras med stor arbetskraftsbrist ska visa sin uppmuntran genom att bevilja svenskkunnig personal språktillägg. Språktillägg fungerar som en morot i kampen om svenskkunnig kompetent arbetskraft. Behörig myndighet i välfärdsområdet avgör för vilka uppgifter språktillägget ska betalas och hur språkkunskaperna ska påvisas.

Folktinget har lyft och fortsätter lyfta frågan om vikten av språktillägg i välfärdsområdena bland annat i sitt samarbetsnätverk med representanter för de tvåspråkiga välfärdsområdena. Folktinget är inte förhandlingspart och kan inte inleda diskussioner med de fackliga organisationerna och KT. Välfärdsområdena kämpar med finansieringsunderskott men man kan ändå inte tumma på de språkliga rättigheterna.

Styrelsen föreslår för sessionen

- att Folktinget uppmanar sina förtroendevalda i välfärdsområdena att arbeta för att språktillägg för kunskaper i de båda inhemska språken tas i bruk i alla välfärdsområden.
- att Folktinget uppmanar sina förtroendevalda i välfärdsområdena att arbeta för att trygga finansieringen av språktillägg.

MOTION 6: VÄLFÄRDSOMRÅDENAS TVÅSPRÅKIGHETSSTRATEGIER

Enligt lagen skall alla tvåspråkiga välfärdsområden ha en nationalspråksnämnd med ansvar bl.a. för att området har service på båda nationalspråken. Nationalspråksnämnderna skall göra en språkstrategi för området.

Vi undertecknade föreslår att

- Folktinget fortsätter samarbetet med nationalspråksnämndernas presidier och övervakar och arbetar med att se till att de tvåspråkiga välfärdsområdena har goda och konkreta språkstrategier för att kunna ge service på svenska. Vi vill att folktingets ledning årligen besöker välfärdsområdenas ledning tillsammans med tvåspråkighetsnämndens ledning och tillsammans går igenom bristerna på språktjänsterna och de rådande språkstrategierna.

Kimmo Sasi
Michael Berner

Folktingsstyrelsens utlåtande:

De språkliga rättigheterna ska enligt lag beaktas i de tvåspråkiga välfärdsområdenas förvaltningsstadga, strategi samt servicestrategi. Välfärdsområdena är inte skyldiga att ha ett språkprogram, men Folktinget har aktivt lyft fram och uppmanat de tvåspråkiga välfärdsområdena att ta i bruk även ett språkprogram. Detta har betonats bland annat i stödmaterialet för beredningen av de tvåspråkiga välfärdsområdena (som Folktinget tagit fram tillsammans med Kommunförbundet 2021), samt i olika presentationer och utbildningar som hållits för såväl tjänstemän som förtroendevalda. Folktinget har bland annat hållit en presentation för Östra Nylands nationalspråksnämnd som önskade få vägkost under beredningen av sitt språkprogram. Folktinget har framhållit att det är viktigt att språkprogrammet är konkret och innehåller tydliga målsättningar och åtgärder för hur programmet ska förverkligas. Folktingets uppfattning är att alla tvåspråkiga välfärdsområden redan har eller är i färd med att bereda ett språkprogram, och Folktinget fortsätter i sin kontakt med välfärdsområdena att stödja dem vid behov.

Enligt lagen om välfärdsområden ska det finnas en nationalspråksnämnd i de tvåspråkiga välfärdsområdena. Under våren 2022 tillsatte Folktinget tillsammans med Kommunförbundet ett nätverk för nationalspråksnämndernas presidier. Genom nätverket har Folktinget bidragit med stöd för nämnderna i deras arbete och konkretiserat vad de lagstadgade uppgifterna innebär i praktiken. På mötena hålls alltid en lägesrunda om nämndernas arbete där de kan utbyta erfarenheter och god praxis. Även utmaningar och brister i välfärdsområdenas verksamheter diskuteras. Nätverket har varit mycket uppskattat och det har även tydliggjorts från medlemmarnas sida att det finns ett önskemål om att nätverket ska fortsätta. Under våren 2024 hölls ett möte till vilket alla medlemmar i samtliga nämnder samt föredraganden var inbjudna, och sekretariatet har kommit fram till att även i fortsättningen bjuda in alla.

Enligt lag hör det till nationalspråksnämndens uppgifter att utreda, bedöma och fastställa vilka tjänster den språkliga minoriteten har behov av på sitt eget språk och följa tillgången på tjänsterna och deras kvalitet, samt varje år lämna en berättelse till styrelsen om hur tjänsterna på minoritetens språk har genomförts. Det hör alltså till nämndens lagstadgade uppgifter att bevaka att de språkliga rättigheterna tillgodoses och att uppmärksamma och följa upp brister i välfärdsområdets språkliga service. Nämnden har konkreta verktyg för att synliggöra bristerna samt komma med åtgärdsförslag för att korrigera dem, som styrelsen enligt lag ska behandla.

Folktinget anser att nätverket för nationalspråksnämnderna är det bästa sättet vi kan stödja nämnderna på i deras arbete. Folktinget tror också att det har mer genomslagskraft att nämnderna träffar varandra via nätverket och därigenom får kunskap och exempel på hur de kan påverka i välfärdsområdet, än att Folktinget årligen ska besöka de olika områdena och sätta sig in i det som nämnderna redan arbetar med och även har den bästa kunskapen om i organisationen.

Styrelsen föreslår för sessionen:

- att motionen är besvarad med denna redogörelse.

MOTION 7: FOLKTINGET BÖR UTREDA HUR SVENSK SERVICE FUNGERAR I TVÅSPRÅKIGA VÄLFÄRDSOMRÅDEN

Svenskspråkig service borde ha en obruten vårdkedja på svenska, dvs den ska fungera så att patienten gör sitt språkval redan vid den första kontakten då språkvalet skrivs in i journalen och att det språkvalet sedan följer med under ärendets gång, utan att patienten vid varje kontakt behöver påminna om att den önskar service på svenska.

På många håll i Svenskfinland finns det en stor brist på svenskspråkig personal inom vården. Därför är det initialt viktigt att vårdproducenten vet vilka i personalen som kan svenska och därtill att man också matchar personalens språkkunskaper med patientens behov.

De datasystem som används för att göra journaler kräver ofta att anteckningar görs på finska. Patienten har rätt att få sina journaler på sitt modersmål, men det finns orsak att undersöka i vilken utsträckning detta är möjligt i praktiken.

Vård på svenska är särskilt viktig i vården av barn och inom den psykiatriska vården. Att en patient behöver vård på svenska ska inte få påverka tillgången på vården och ska inte heller få medföra fördröjningar för att få vård. Det finns orsak att undersöka hur detta efterföljs i praktiken, både vad gäller akut vård, men även möjligheter att t.ex. få terapi på svenska.

Undertecknarna av denna motion föreslår därför att Folktinget utreder hur svensk service fungerar i tvåspråkiga välfärdsområden, särskilt med avseende på:

- att patientens språkval registreras och sparas vid första kontakten
- patientens möjligheter att få ut sina journaler på svenska
- i vilken utsträckning vårdproducenten känner till personalens språkkunskaper och möjligheterna att därefter matcha personal och patienter som talar svenska.
- barnpatienters tillgång till vård på svenska.
- den psykiatriska vården. Särskilt för att få svar på om svenskspråkiga patienter får vård på svenska och utan dröjsmål, och om det finns tillräcklig tillgång till terapi inom rimlig tid på svenska.

Christer Bogren
John Liljelund
Peter Sjökvist
Inger Östergård

Folktingsstyrelsens utlåtande:

Motionärerna lyfter fram mycket viktiga orsaker till att utreda tillgången till svenskspråkig service. Folktinget har under många års tid påtalat utmaningarna med tillgången till svenskspråkig service och även det stora behovet att samla in data och information om hur tjänsterna fungerar. Dessa data behövs inte endast för att kunna utvärdera den svenskspråkiga social- och hälsovården utan även för att kunna tillgodose behovet av information om den svenskspråkiga befolkningens hälsa och välfärd.

Enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård är välfärdsområdena skyldiga att samla in information om befolkningens hälsa och välfärd samt om tillgången till tjänster och deras kvalitet, verkningsfullhet och kostnader. Informationen ska överensstämja med de informationsinnehåll och informationsstrukturer som Institutet för hälsa och välfärd (THL) har fastställt. Detta hänger ihop med kunskapsbaserad ledning, som innebär att för att de tvåspråkiga välfärdsområdena ska kunna erbjuda sina invånare tjänster på deras språk och bygga upp servicekedjor på båda språken, behöver områdena korrekt och aktuell information om sådant som relaterar till språket i verksamheten. Exempel på sådana faktorer är kundens och personalens språkkunskaper, vilket även motionärerna lyfter fram.

Ett stort problem är dock att den systematiska insamlingen av nationell eller regional statistik som utgår från språken är mycket bristfällig. Detta innebär stora utmaningar med att följa upp tillgången och kvaliteten på svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster. För att få tillförlitliga och jämförbara data om de svenskspråkiga tjänsterna bör det skapas system för insamling av dessa data. Detta bör göras i samarbete mellan välfärdsområdena och THL. Informationsinsamlingen är en förutsättning för kunskapsbaserad ledning och för utvärdering av den svenskspråkiga servicen, samt för att nationalspråksnämnden ska ha tillräcklig information för att kunna utföra sina lagstadgade uppgifter.

Folktinget uppvaktade THL i mars 2023 och överräckte en skrivelse med förslag på åtgärder som THL borde vidta. Folktinget har fortsatt dialogen med THL och fört diskussioner bland annat om hur språket ska beaktas i de nationella enkäter som THL ansvarar för. Eftersom nationalspråksnämnderna har en viktig uppgift att utreda, bedöma och fastställa vilka tjänster den språkliga minoriteten har behov av på sitt eget språk och följa tillgången på tjänsterna och deras kvalitet, har Folktinget via sitt nätverk för nationalspråksnämndernas presidier behandlat denna skyldighet och påtalat att den kräver att metoder skapas för informationsinsamlingen. Folktinget har påtalat för nämnderna att detta bör göras i samarbete med välfärdsområdet, så att informationen kan nyttjas både av nämnden och välfärdsområdet.

Folktinget kommer under 2024 även, med utgångspunkt i en motion från 2023, att utreda huruvida kartläggningar av personalens språkkunskaper gjorts eller planeras i de tvåspråkiga välfärdsområdena.

På basen av det ovan anförda är det inte Folktingets uppgift att utreda hur den svenskspråkiga servicen fungerar i de tvåspråkiga välfärdsområdena. Enligt lag ligger detta ansvar på välfärdsområdena och på nationalspråksnämnderna. Folktinget kommer dock att fortsätta lyfta fram dessa frågor och påtala behovet att välfärdsområdena systematiskt samlar in data utgående från språken, samt ser till att det finns tillräckliga resurser för detta. Folktinget är särskilt oroat för att nationalspråksnämnderna inte har tillräckligt med personal, och kommer fortsätta betona att de bör tilldelas tillräckliga resurser för att kunna utföra sina lagstadgade uppgifter.

Folktinget kommer under 2024 även att följa upp mötet i december 2023 med social- och hälsovårdsminister Kaisa Juuso, där Folktinget framhöll att det vore viktigt att utvärdera hur de språkliga rättigheterna har förverkligats sedan social- och hälsovårdsreformen trädde i kraft och sedan verksamheten kommit igång i de tvåspråkiga välfärdsområdena. Det vore viktigt att social- och hälsovårdsministeriet tillsätter en arbetsgrupp gällande detta.

Styrelsen föreslår för sessionen:

- att Folktinget fortsätter påverka och lyfta fram de tvåspråkiga välfärdsområdenas och nationalspråksnämndernas lagstadgade skyldigheter att samla in information om tjänsterna i området utgående från språket,
- att Folktinget följer upp med social- och hälsovårdsministeriet om behovet att utvärdera hur de språkliga rättigheterna har förverkligats efter att social- och hälsovårdsreformen trädde i kraft.

MOTION 8: TILLSE GOD MEDICINSK PRAXIS PÅ SVENSKA

God medicinsk praxis är namnet på ett projekt som startade 2002 som ett samarbete mellan specialistläkarna och den finska läkarföreningen Duodecim. Syftet med projektet är att ta fram riktlinjer för god medicinsk praxis.

Justitieombudsmannen har år 2015 slagit fast att dessa riktlinjer som måste finnas på svenska då de påverkar vårdbeslut och därmed patientsäkerheten. I regeringen Orpos regeringsprogram står ”uppdateringen av God medicinsk praxis-rekommendationerna, inklusive de svenskspråkiga versionerna, säkerställs.” God medicinsk praxis är ännu inte säkerställt.

Vi motionärer önskar därför att Folktinget ska verka för att regeringen snarast möjligt verkställer JO:s beslut, genom att Duodecim får de ekonomiska resurser som fordras för att verkställa regeringsprogrammets målsättning och trygga patientsäkerheten.

Wille Valve
Sara Kemetter
Marcus Måtar
Liz Matsson
Anton Nilsson
Rainer Juslin

Folktingsstyrelsens utlåtande:

Folktinget har i flera omgångar arbetat med att belysa behovet av tillräcklig finansiering för översättningen av God medicinsk praxis-rekommendationerna till svenska. Folktinget har bland annat haft kontakt med Duodecim och tjänsteinnehavare ansvariga för social- och hälsovårdsfrågor på ministerienivå samt lyft fram frågan i olika utlåtanden.

I statens budgetproposition för år 2024 finns ett anslag på 100 000 euro för översättningar av God medicinsk praxis-rekommendationer. Anslaget är riktat till svenska översättningar, vilket är mycket bra.

Det är dock ett problem att finansieringen för arbetet med God medicinsk praxis-rekommendationerna förhandlas inom ramen för statsbudgeten där anslaget i princip är ett resultat av politiska förhandlingar, och därmed varierar från år till år. Det är därför även öppet från år till år huruvida medel viks specifikt för översättningar. Justitieombudsmannen konstaterade i sitt beslut från 2015 att God medicinsk praxis-rekommendationerna bör översättas till svenska på försorg av det allmänna och att social- och hälsovårdsministeriet bör vidta de åtgärder som behövs för att rekommendationerna ska kunna översättas.

Folktinget anser därför att fokus bör riktas mot att hitta en långsiktig och bestående lösning och att finansieringen inte ska vara en fråga som avgörs från år till år.

Styrelsen föreslår för sessionen:

- att Folktinget vänder sig till social- och hälsovårdsministeriet och lyfter frågan om en långsiktig och bestående lösning för finansieringen av översättningarna av God medicinsk praxis-rekommendationerna till svenska.

SNELLMANSGATAN 13 A, 00170 HELSINGFORS • TFN +358 40 758 5074
folktinget@folktinget.fi • www.folktinget.fi